Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, 2013 жылны 27-чи августу № 163 (19334)

Багъасы 3 сомду

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТЮБЕШИУ

Министр Нейтрино обсерваториягъа болушургъа сёз бергенди

Билдиргенибизча, Къабарты-Малкъаргъа Россей Федерацияны билим берию эм илму министри Дмитрий Ливанов келген эди.Ол Нартанда бешинчи номерли интернатда болгъанындан сора Правительствону юйюнде устазла бла август кенгеше къатышханды, Къабарты-Малкъар къырал университетде да болгъанды.

КъМКъУ бла шагъырейлениюн федеральный министр аны физкультура-спорт комплексинден башлагъанды. Окъуу юйню ректору Барасби Карамурзов къонакъланы бек алгъа жашла баскетбол ойнай тургъан залгъа ашырып, ызы бла окъуу аудиторияланы, тренажёр залланы, олимпиадалы класслы бассейнни да кёргюзтгенди.

Тренажёр залда уа къонакъла кеслерини кючлерин сынагъандыла. КъМР-ни Правительсвосуну Председатели Руслан Хасанов кёси кесин отуз кере ким кётюралльгъды деп соргъанда, биринчи болуп снарядны къатына комплексни директору Адам Блянихов сюелгенди. Спортсмен кесин жаланда онбеш кере, премьер-министр а отуз кере кётюралгъандыла. Дмитрий Ливанов да къадалып юкрешгенди, алай Руслан Таловичге уа жеталмагъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪУРУЛУШ

Бизде чыкъгъан электрокючге танг къошуллукъду

Черек районда Зарагиж ГЭС-ни къурулушу мындан ары да бардырылгъанлай турады. Шёндю анда станцияны турбинасына сууну жиберген деривация эмда башха системаларын бетон этип башлагъандыла. «РусГидро» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъарда бёлюмюню пресс-службасыны башчысы Алим Балкизов билдиргеннге кёре, жангы станцияны заказчиги 2007 жылда къуралгъан «Малые ГЭС КБР» компанияды.

Быйыл специалистле ГЭС-ни деривация системаларын къурау бла тынгылы юкреширикди. Аны хайыры бла суу ары аны ёрге жанында тургъан Аушигер ГЭС-ни илипининден келликди. Бетон ишледен сора да къурулушчула дагъыда башха жумушланы тамамлайдыла: гидромеханика оборудованияны орнатадыла, суу жыйылгъан жерни хазырлайдыла эмда быргъыланы саладыла.

Этиллик жумушла аз болмагъанларын быллай шартла бла кёргюзтюрге боллукъду: быйылгъы жылны ахырына дери жаланда суу жыйылгъан бассейннге беш минг кубометр бетон къуюллукъду. Къурулушчула дагъыда станцияны энди ишленирик мекямыны мурдорун фундамент плитала орнатып хазырларыкъдыла. Жылны аллындан башлап, саулай объектде 812 миллион кубометр топуракъ къазылгъанды эм юзмез бла зыгъыр ташылгъанды; сора 6,5 минг кубометр бетон къуюлгъанды.

Ал тергеулеге кёре станцияны кючю 28,8 Мвт боллукъду. Ол хар жыл сайын 107 миллион киловаттсагъат электрокюч чыгъарлыкъды. Кесини да бир энчилиги барды: аны плотинасы боллукъ тюйюлдю; суу ары баш жанында тургъан Аушигер ГЭС-ден келликди. Бу амалны дагъыда бир игилиги - сууну тазалаучу система керек тюйюлдюе.

Бизни корр.

Эки ыйыкъ мындан алгъа республикагъа Тюркден, Север Осетия -Аланияны Моздок районундан, Ставрополь крайдан сабийлени эм жаш адамланы къауулу келгенин билдирген эдик. Ала Долинскде «Горный родник» санаторийде тургъандыла.

Сексен жети жашны бла къызны мында болгъан кюнлери зауукълу ётер эмда эсде къалыр ючюн, КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерствосу бир талай иш бардыргъанды. Ол санда республиканы эм Нальчик

Онгъан байрым кюн а санаторийни арбазында министерствода ишлегенле, артистле да уллу байрам къурагъандыла. Ол къонакъланы бизде тургъан ахыр кюнлерине аталгъанды. Къуучлы ингирни бардыргъанла - Музыка театрны солисткасыЕргъокъаланы Халимат бла Искусстволаны Север-Кавказ къырал институтуну студенти Мокъаланы Ислам - къонакъланы орус, къабарты, малкъар тилледе алгъышлагъандыла.

Башда айтылгъан ведомствону башчысыны орунбасарыErgъокъланы Жамбулат а къонакъларыбыз эки ыйыкъны ичинде кеслерине кёп нёгер, шуёх да тапханларына ышаннганын билдиргенди. «Энди сиз юйлеригизге кетесиз, ахшы жолгъа барыгъыз! Жашагъан жерлеригизде ата-аналарыгъызгъа, танышларыгъызгъа республикабызны, аны адамларыны юсларинден хапар айтырыкъ болурсуз.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖКХ

Тарыгъыулагъа тийишлисича къаралады

Къабарты-Малкъарны Энергетика, жашау журт-коммунальный мюлк эмда тариф политика министерствосунда ЖКХ-да проблемала бла байламлы телефон ишлегенлей турады. Аны номери быллайды: 42-60-47. Ведомствону пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, быйыл анга июнь бла июль айлада 67 адам сёлешгенди. Сорууланы асламысы биринчи июльда коммунальный жумушла ючюн тарифлени ёсюмлери бла байламлыды. Хайырланыучула аланы ёлчемлерин билирге сюе эдиле.

Эсигизге салайыкъ, Россей Федерацияны Президентини буйругъу бла быллай жумушла ючюн тёлеулени ёлчемлери биринчи июльда алты процентден артыкъгъа кётюрюлмезге керек эдиле. Быйылгъы жылны биринчи жарымында ала ёсмеген эселе, экинчисинде уа онеки процентден атламазгъа.

Бизни республикада тарифле жылны кезиуюнде 10,2 процентге кёбейгенди. Къуралны бир къауум субъектлеринде уа ала жыйырмадан окъуна атлагъандыла. Быллай шартланы кёп болмай РФ-ни Регионланы айнытыу министерствосунда бардырылгъан кенгешде ачыкълагъан эдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кенгеш

Базъыуну – бюгюннгю излемлени даражасына

Республикалы клиника больницада саулукъ сакълау эм курортла министр Ирма Шетованы, аны орунбасары Гайыланы Алёнаны, сагъынылгъан ведомствону штатда болмагъан тамата клиника фармакологу Мурат Уметовну, больницаны баш врачы Хусейн Кажаровну, башха медицина ишчилени къатышыулары бла кенгеш болгъанды. Анда сёз медицина болушлукъ этиуню качествосуну юсюнден баргъанды.

Мунгъ хер больницаны къуралгъанлыгъын, тамырла араны структурасы тохташдырылгъанын билдиргенди. Анда, хар къайдача, приёмный бёлюм бла бирге неврология бёлюм да ишлерикди. Мында мыйыларында къан иги жюрюмей къыйналгъан саусузлагъа 48 жер жарашдырылгъанды. Аллай ауругъанланы интенсив терапия эм реанимация бёлюмлеринде уа онеки ундурукъ салынырыкъды. Лучевая эм ультразвук диагностикамырла бла къуралгъанлыгъын, ишлегенлей турлукъдула.

Андан сора да, арада клиника-диагностика лаборатория, ангиография кабинет (мында кёп тюрлю процедура бардырыргъа онг чыгъарыкъды), жыйырма жери болгъан нейрососудистый бёлюм, нейрохирургия операцияланы мычымай, терк халда бардырлыкъ операционный, отуз ундургъу боллукъ кардиология бёлюм (анда къыйын коронарный синдромлары болгъанлагъа да багъарыкъдыла), интенсивный терапияны блогу (мында алты жер боллукъду) – была барысы да саусузлагъа эшиклерин ачаргъа хазырдыла дерге боллукъду.

Аны бла бирге консультация ара да ишлерикди. Мында уа телемедицина байламлыкъны, медицина болушлукъну санитар авиация бла бардырыу амалланы да хайырланырча онг чыгъарыкъды. Къурау-методика кабинетге уа район больницаланы специалистлерине, методика жаны бла болушлукъ этгенден сора да, керек заманда белгили федерал профильни арала бла консультация бардырыргъа боллукъду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪУЛЛУКЪГЪА САЛЫУ

Александр Бирюк - Прохладный шахарны администрациясыны башчысы

Прохладный шахар округну жер-жерли самоуправление Советини кезиулю сессиясында жер-жерли администрацияны башчысына Александр Бирюк бирча ыразылыкъда айырылгъанды.

Александр Анатольевич Бирюк 1968 жылда Прохладный шахарда туугъанды. Ленинграда инженер-къурулуш институтну (1992), РФ-ни Президентинде Халкъ мюлкню эм къырал службаны россейли академиясын (2013) бошагъанды. Совет Аскерни тизгинлеринде къуллукъ этгенди. Урунуу жолун 1992 жылда Прохладныйни МПМК-сыны къурулуш участкасыны мастери болуп башлагъанды, «Каббалкгаз» ОАО-ну «Прохладныйгаз» филиалыны абонент бёлюмюне башчылыкъ этгенди, 2003-2013 жыллада Прохладный шахар округну эм Прохладна муниципальный районну жер-жерли самоуправлениясыны депутаты, 2012 жылны ноябрь айындан а КъМР-ни Парламентини «Единая Россия» партиядан депутаты болгъанды.

КъМР-ни Парламентини бла Правительствосуну Сыйлы грамоталары бла саугъаланнгъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Хурметлеу

Фронтовикле кёп затны эсге тюшюргендиле

Озгъан байрым кюн урушну, урунууну ветеранларыны Нальчик шахар советинде тюбешиу болгъанды. Ары къазауатны кезиуюнде Курск сермешге къатышханла чакъырылгъандыла. Жарсыугъа, ала кёп тюйюл эдиле. Келгенлеге уа совет орналгъан отоуну босагъасында окъуна жарыкъ тюбегендиле, монг столлагъа олтуртуп, сыйлагъандыла, жюз граммла да кётюртгендиле.

Фронтовикли ветеран организацияны башчысы Абуллаланы Мустафа, "Единая Россия" политика партияны регион бёлюмюню толтуруучу комитетини председатели Татьяна Канунникова да алгъышлагъандыла, саулукъ, узакъ ёмюр да тежегендиле.

- Сизни жаш заманыгъыз кыйын жыллагъа тюшгенди- Уллу Ата журт урушда къыралны къорууларгъа, аны аягъы юсюне салыргъа керек болгъанды. Къысха заманны ичинде сиз ол жумушланы тамам этгенсиз, сау болугъуз. Бюгюнлюкде бизни борчубуз а - жашауугъузну игилендириудю, сиз бир затдан да кыйынлмай жашарча этиудю,- деп, Татьяна Георгиевна "Единая Россия" партияны атындан келтирген саугъаларын бергенди.

Ол кюн тюбешиуге онбеш адам чакъырылгъан эди. Къатышхан а тогъузусу этгендиле. Келалмагъанланы юйлерине барып жокъларыкъларын да билдиргендиле байрамны къурагъанла.

Ветеранла да республиканы оноучуларына, "Единая Россия" политика партияны келечилерине да ыспас этгендиле. Ала ол кюн узакъ жылланы, Курск дугада сермешлени, анда жоюлгъан тенгнлерин да эслерине тюшюргендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Социальный жалчытыу

Халал жюреклилени себепликлери бла

Элбрус районну халкъны социальный жаны бла жалчытхан Комплекс араны бёлюмлеринде бири социальный жаны бла терк болушлукъ этген бёлюмдю. Мында къартлагъа, къарыусузлагъа, сакъатлагъа, кёп сабийли юйюрлеге, къолайсызлагъа мычымай жетедиле.

Терк болушлукъ берген бёлюмню башчысы Людмила Безладная билдиргеннге кёре, ала себеплик кереклилени хакъсыз жылы аш, продуктла, юс, аякъ кийим, эм башха затла бла да жалчытадыла. Андан сора да, медицина жаны бла да къайгъырадыла.

Сёз ючюн, сакъатланы бла кеслери алларына жашагъан къарыусузланы юйлерине медсестра Насталаны Любовь келеди. Ала уа аны, телефон бла сёлешип, заявка этип чакъырыргъа да боладыла. Ол саусузлагъа укола этеди, дарманла береди, къан басымларын да ёнчелейди. Адамла аны ашыгъып да, сюйюп да сакъладыла.

Бёлюм бардыргъан ишледен бири - къыйын жашау болумлагъа тюшген къарт-къарыусузланы бла сакъатланы интернат-юйлеге къураду. Ол бек къыйын, кёп заман, тёзюм да излеген ишди. Нек дегенде тийишли документлени жыйгъан, адамлагъа бу жумушну этмей болмазлыгъын анГылатхан, аланы психология жаны бла хазырлагъан бир заманда да тынч болмайды. Июль айда кеслери жангыз жашагъан эки тишириуну жарашдыргъандыла интернатха.

Кертиди, спонсорланы болушлукълары болмай быллай жумушланы бир-бирлерин тындыргъан тынч тюйюлдю. Насыпха, къатларындагъыланы болумларына, къадарларына уллу кёллю болмагъанла да табыладыла. Сёз ючюн, стоматология поликлиникаланы ишчиси Шахмырзаланы Зоя аладан бириди. Ол эки жылны ичинде къолайсызлагъа кеси ырысхысына аш-азыкъны сатып алгъанлай турады. Афашюкъаланы Руслланы башчылыгъындa районну битеу почта бёлюмлери да спонсорланы санындадыла. Андан сора да, Тебердиланы Ахмат таматаликъ этип, ОАО «Ростелекомну» район бёлюмю да аланы арасындады.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Документле 2 бет

Аты акъылымда, сыфаты кёз аллымда 3 бет

Кёчгюнчюлюк сынагъанлагъа компенсация ахча берилликмиди? 3 бет

Саулукъну багъасы - жашауду 4 бет

Министр Нейтрино обсерваториягъа болушургъа сёз бергенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Алайдан делегация КъМКъУ-ну «Старт» бизнес-инкубаторуна атланнганды. Анда ишлегенле кёгенлеге жаш алимлени арт жыллада жетишиллерини юсюринден айтхандыла эмда инновация проектле бла шагъырей эттендиле. Келгенле велосипедге ушагъан тренажёргъа зс бургъандыла. Аны хайыриндан сабий санын, акъылын да чыныкъдырыргъа боллукъду. Дагъыда кънакъла вольфраммны хайырланып этилген боюулагъа сейир эттендиле. Аланы ахча эмда башха багъалы къагъытла чыгъарыуда хайырланыргъа боллукъду.

Барасби Карамурзов бизнес-инкубаторда жангылычланы да юсюринден айта, Дмитрий Ливановха Терс-Къодагъы Нейтрино обсерваторияны проблемаларыны юсюнден да сагъыннганды. «Аллай сейирлик объектни иеси болмай жарарыкъ тюйолдю. Не да этип, ол ишлерча этерге керекди»,- дегенди федеральный министр.

Ызы бла кънакъалагъа окъуу юйню социальный-гуманитар институтуну холунда къуралгъан кёрмючню кёргюзтгендие. Анда уа илму ишле, университетни декоративприкладной искусстволарыны факультетини студентлери этген затла да бар эдиле. Къабарты-Малкъаргъа келген эсде къалырча, Барасби Карамурзов кънакъгъа саугъарга ариу жасалгъан мюйюзню, къолдан ишленген сай табакъны, миллет кийимлери бла гинжи къызны бла жашны скульптуралары да саугъагъа бергенди.

Андан сора Дмитрий Ливанов Къабарты-Малкъар къырал университетни педагогика коллективи бла тюбешгенди. Ол билим бериу системада жангычылыкъланы юсюринден айтханды эмда преподавателлени соруларына жуупла бергенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Багъыуну – бюгюннгю излемлени даражасына

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Бюгюнлюкде араны жанги бёлюмлеринде ишлериклени штаты тохташдырыла турады. Медицина персоналдан биринчи сурам бийик усталыкъ болгъанын чертип, Ирма Мухамедовна аланы барысы да квалификацияларын Бурназянны атын жюрютген федерал медицина биофизика арада бир айны ичинде ёсдюрюрге борчлудула, дегенди.

Кенгешни кезиюнде инсульт неда инфаркт болгъан саусузланы арагъа къалай жетдирирге боллукъ маршрутну сюзюуге энчи зс бурулгъанды. Арагъа эм Нальчикни клиника больницасыны эки бёлюмюне да Прохладныйни ара район больницасына жуукъда орналгъан зле алагъа тийишлисича тохташдырылгъандыла.

Медицина ишчиле терк болушлукъгъа чакъырылгъан чакъларындан башлап стационаргъа жетип къалгъанынчына дери жолда кеслерин къалай жюрютюрге, къаллай реанимация амалланы этерге кереклилигине дери да сюзюуле бардырыла тургъанларын министр жыйылгъанлагъа ангылатханды: «Саусузну больницагъа жетдире туруп, биз хар такъыйкъаны санайбиз, аны стационаргъа жатдырыр ючюн а, эки-юч сагъат кетип къалады. Ол арталлыда жарамагъан ишди», - дегенди.

Жуукъ заманны ичинде багъыу учреждениляны приёмной бёлюмлеринде видеокамерала орнатыллыкъдыла. Алай бла саусузну стационаргъа къалай жарашдырыгъанлары тинтилликди. Къыйын инсульт неда инфаркт ауруулары болгъанланы больницагъа алыу бираз тюрлениргe боллукъду.

Докладчы быйылдан башлап министерствону ишини баш ызларындан бири медицина болушлукъну качествосуна къаты контроль этиу боллугъун да ангылатханды. Биринчиден, сёз шёндюлюю тохташдырылгъан стандартланы, аны бла бирге уа дарманланы буюрууну юсюнден барады.

Озгъан айны кезиюнде Мурат Уметов республикалы клиника больницаны реанимация бёлюмюнде дарман буюруулану анализин бардыргъанды. Аны бла байланлы бир къауум эсгертиу да эттенди. Ол белгилегеннге кёре, дарманланы кёбюсю тийишлисича берилмейдиле. Аланы буюруда не система, не марда жокъду. Алай бла уа багъыуну магъанасы, хайыры да болмайды. Ачы себелли врачланы билимлерин, усталыкъларын да ёсдюрюр мурат бла медицина болушлукъну шёндюгюлю стандартлары бла шагъырейлениую курсларын бардырыргъа тийишлисин да чертгенди ол.

Министр да саусузлагъа аллай оюмсуз багъыу жаланда аны качествосун бузгъанны бла къалмай, больницаны бюджетин да биле-биле осаландыргъанын чертгенди. Аны себепли дарманланы ала, аланы хайырлана туруп да, анстан угъай, иги сагъыыу этип ишлерге тийишлилигин ангылатханды.

Ол а багъыу учреждениялада багъалы, адамны жашауугъа къайтарыргъа боллукъ дарманла хар заманда да табылырыны шартыды. Дарманланы буюруу къагъытланы тинтиу жаланда республикалы клиника больница бла чекленип къаллыкъ тюйюлдю. Бу жумуш энди мындан ары хар багъыу учреждениялда да бардырыллыкъды. Андан сора да, министр врачла саусузла бла жумушакъ, адепли сёлеширге тийишли болгъанларын да эсгертгенди.

- Саусузгъа, керек болса уа, аны жуукъ-ахлусуна да, ол неда бу ауруу болгъан адам кесин къалай жюрютюрге, не этерге жарарыгъына бла жарамазлыгъына дери да айтып ангылатыргъа борчлуду. Минздравны «иссиызына» орта медицина персоналны юсюнден тарыгъыула келгенлей турадыла. Бы аланы барысын да энчи тинтирикбиз. Алай эсе да, хар багъыу учреждениясы баучысы медицина персонал саусузлагъа тийишлисича эс бура билирге керек болгъанын эсгерте турургъа борчлуду, - дегенди ол.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

«Келир жылда, онг болса, сизге келмей къаллыкъ тюйюлбюз»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ол а жаланда иги хапар боллугъуна сёз да жокъду. Сиз бери дагъыда къайтыргъа сюерсиз деп ышанама»,-дегенди. Санаторийни директору Гиса Абидов сабийле кеслерин тап жюрюттенлерин айтып, алагъа ыспас этгенди.

Тюркден келген къауумну башчылары Шераффетин Зюгюл, Ахмет Мирза, Кызыкая Дешир, Асым Кал, Моздок райондан Марзият Батракова, Ставрополь крайдан Раиса Субботина да аланы санаторийде тургъан кюнлери, алгъан дерслери, республикада кёрген, эшитген затлары да ёмюрде да эслеринден кетмезликлерин айтып, аланы бери чакъырып, онтёрт кюнню ичинде жарыкъ къонакъбайлыкъ этгенлери ючюн республиканы башчыларына, КъМР-ни асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министрге эм анда ишлегенлени барына да жюрек ыразылыкъларын бildиргендие. Бютюнда улуу ыспасны уа аланы биргелерине айланнган, дайым да кереклеринде къарагъан Фатима Жириковагъа, Жабелланы Муратха, дерсле берген илму къуллукъчу Апполаны Алимге, устаз Алла Хашукоевагъа, культура программаларны ючюн жууаплы болгъан Мызыланы Аубекиргe- Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрны артистине, дагъыда башхалагъа этгендие.

Андан сора уа сабийле назму айтыуда фахмуларын сынагъандыла. Аланы бирлери ана тиллеринде, башхалары орусча, къабартыча шатык сёлешгендие. Тюркден келген кънакъларыбыз а «Минги тау» деген жырны малкъарча, орусча да жырлагъандыла.

Назмуда, жырда, тепсеуде фахмуларын кёргюзтген жашлагъа бла къызлагъа грамотала, дипломла, саугъала да берилгендие. Тюрклю къарачайлыла бла малкъарлыла Минги тауну уллу сураты бла саугъаланнгандыла. Алагъа дагъыда «Эльбрусоидни» Нальчикде бёлюмю малкъар халкъны онтогъуз, «Чистые сердца» жаш тёлю жамауат организация уа къабартылы байракъладан къыркъ жетисин бергендиле. Байрам болгъан кюн Дмитрий деген атлы жашчыкъны туугъан кюню бла алгъышлагъандыла. Анга деп жыр айтхандыла, саугъа да бергендиле. Ол а жыйылгъанлагъа, кънакъбайлагъа да ыразылыгъын тепсеу бла билдиргенди.

Аслямлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерствону сыйлы грамоталарына эм биссюреу къагъылларына бизни жерлешлерибиз да тийишли болгъандыла. Аланы араларында Гуманитар тинтиулени институтуну къуллукъчусу Апполаны Алим, Мызыланы Аубекир, Алла Хашукоева бардыла.

Республикада белгили жырчыла Гергъокъаланы Халимат, Сабина Аренгольц, Бёзюланы Лейла, Кетенчиланы Залим, Сада Али, Мызыланы Аубекир, Дмитрий Кальбеков, «Нартшир» сабий той-оюн коллектив да уллу концерт программалары бла къууандыргъандыла. Ингирни ахырында уа кънакъла, кънакъбайла да, къолларындан тутуп, малкъар халкъ тепсеуню - абезехни - тепсегенди.

Ингир бошалгъандан сора уа мен Тюркден келген жашлагъа тюбеп, ала бла республикада кёргенлерини, билгенлерини, мында тургъан кюнлери жарагъанларыны бла къалгъанларыны юсюнден хапар соргъанма. Исхакъ Зюгюл Чирик кёлню, Чегем чучхурланы, Минги тауну тамашалыкъларын айтып тауусулмай эди. «Жарсыугъа, Минги тауну тёппесине чыгъалмагъанбыз. Канат жол бла «Ай» ашханагъа бери баргъанбыз. Болсада, канат жолда бара, эки башлы Элбрусну кёргенбиз. Ол, керти да, бек ариуду, демингилиди»,- дегенди.

Тайиб Бек Абайхан а бир-бир тау тепсеулеге юйренгенди. «Мен бек гитче болгъаным ючюн кайры барсам, къайда болсам да, хар ким да манга артыкъда бек къайгъыргъанды. Озъары Малкъаргъа тоннельни жанында тар жол бла баргъаныбызда, энише къарамагъыз, дей эдиле бизни ашыргъанла. Биз а къарагъа сюе эдик. Ол бийик тарны кёрюб а бек къоркъгъанбыз. Андан сора жолну къыйырына хазна бармагъанбыз. Мында мен дагъыда бир ненча орус сёзню да билгенме: «здравствуйте», «спасибо», «до свидания», «хорошо».

Мехмет Бурак Гючлю уа атасы бизни «Заман» газетни Интернет юсю бла билип, аны латин тилге кёчюрюп, сюйюп окъугъанын айтханды. Ол да, Малкъар тарны кёрюп, тамашалыкъгъа къаллъанын, энише къарагъанда уа, кёлю аман окъуна этгенин билдиргенди. «Алайлада бир шаудандан уртлагъан эдим да, аньча татыулу суу алмаса бир жерде да ичмегенме»,- дегенди.

Мухаммед Абайхан а Чегем чучхурла башланнган жерге миннгенлерини, анда табийгъатны ариулугъуна сукъланнганларыны юсюнден хапарлагъанды. «Бизни хар жерде да хычинле, шишлик бла сыйлагъандыла. Алай Чирик кёлню жагъасында этилген хычинле барысындан да аламат эдиле»,- дегенди.

- Биз мындан Нальчикни, Минги тауну, Чегем чучхурланы, Чирик кёлню да суратларын, таулу тиширыула эшген затланы, дагъыда кёп башха сейирлик саугъала эльтирикбиз юйюбюзге,-дегенди Осман Эркин Зюгюл.

Серман Мирза уа Тюркде университетде орус тилге юйренеди. Мында болгъаны анга окъуунда бек жарарыкъды. Батырбек Чёпеллев, Селиджан Абайхан, Иса Шанджы, Абдул Батын Зюгюл, Ёздемир Умур Коч да, бир бирге ал бермей, Апполаны Алим бардыргъан дерследе билген сёзлени, Мызыланы Аубекир юйреттен тепсеулени жаратханларын айтхандыла. Келир жыл да бери бек сюйюп келликлерин чертгендие.

- Къайры баргъан эсек да, бизге таулу къарындашларыбыз, эгечлерибиз бек биги болгъандыла. Бир затны сатып алабыз десек, багъасын иги да тюшюрюп бере эдиле, бирле уа хакъ алыргъа да унамай эдие. Сау болсунла,- дей эдие.

Тюркден кънакъгъа келген къарачайлы ким малкъарлы къарындашларыбыз, биргелерине «Заман» газетни эм мында тюшген кёп суратланы да алып, озгъан ыйык юн юйлерине кетгендие.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БУЙРУГЪУ

2013 жылда 22-чи августда №459-рп

Къабарты-Малкъар Республикада 2013 жылда 2-чи сентябрьде Билимни кюнюне аталгъан жумушланы эмда билим бериуде ишлегенлени август кенгешлерин къуралыулу бардырыр муратда:

1.Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу къырал власть органларыны муниципальный районлада бла шахар округлада устазланы август кенгешлерине эмда Билимни кюнюн байрамлаугъа къатышырыкъ къуллукъчуларыны бу буйрукъгъа къошулгъан тизмесин къабыл кёрюрге.

2.Муниципальный районланы бла шахар округланы жер-жерли администрациялары устазланы август кенгешлерине эмда Билимни кюнюне аталгъан ишлеге тынгылы хазырланыуну эм аланы къуралыулу бардыруну жалчытыргъа тийишлидиле.

3.Къабарты-Малкъар Республикада Ич ишлени министерствосу ол жумушла бардырыллыкъ жерледе жамауат низамны эм къоркъуусузлукъну жалчытыргъа тийишлиди.

4.Бу буйрукъ къалай толтурулгъанына контроль этиу Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары М.М.Кодзоковну боюнуна салынады.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели Р.ХАСАНОВ

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2013 жылда 22-чи августда чыгъарылгъан 459-рп номерлибуйругъу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу къырал власть органларыны муниципальный районлада бла шахар округлада устазланы август кенгешлерине эмда Билимни кюнюн байрамлаугъа къатышырыкъ къуллукъчуларыны

ТИЗМЕСИ

№	Муниципальный къуралыула	Къабарты-Малкъар Республиканы толтуруучу къырал власть органларны къуллукъчулары
1.	Нальчик шахар округ	Р.Т.Хасанов М.М.Кодзоков П.Г.Семенов
2.	Черек муниципальный район	Уяналаны К.Х-М.
3.	Чегем муниципальный район	М.Л.Кумахов
4.	Зольск муниципальный район	А.А.Мамиев
5.	Урван муниципальный район	Гызыланы Б.Х.
6.	Прохладна муниципальный район	И.Е.Марьяш
7.	Прохладный шахар округ	А.В.Тонконог
8.	Терк муниципальный район	И.М.Шетова
9.	Элбрус муниципальный район	Тюбейланы А.И.
10.	Май муниципальный район	Р.Н.Пономаренко
11.	Бахсан шахар округ	А.М.Афаунов
12.	Бахсан муниципальный район	А.Б.Каздохов
13.	Лескен муниципальный район	Р.Б.Фиров

Оноу

Элбрусда жоюлгъан аскерчилени излеу андан ары бардырыллыкъды

Россейни къуруулау министри армияны генералы Сергей Шойгу Элбрусда 1942-43 жыллада ёлген аскерчилени излеу жаны бла ишлени андан ары бардырыргъа деп оюу чыгъаргъанды. Алай бла июльну ахырында башланнган жигитлик-патриотлукъ акция энтта да эки ыйыкъгъа созулады. Аны юсюнден ИТАР-ТАСС-ха РФ-ни Къуруулау министерствосуну пресс-службасы бла информацияны управлениясында билдиргендие.

- Элбрусда жоюлгъан совет аскерчилени сюеклерин излеу жаны бла иш хауа болумла онг бергени къадар, таулада операциягъа къатышханланы жашауларына бла саулукъларына къоркъуу тюшмей тургъунчунга дери бардырыллыкъды, - деп белгилегенди аскер ведомствода.

Бюгюннге дери тауладан 25-ден аслам адамны ёлюгю энише тюшюрюлгенди. Андан сора да, беш топ, боеприпасла, аскерчилени энчи хапчулары да табылгъандыла. Ёлюклени сюеклери право низамны сакълачулагъа берилгендие, атлары тохташдырылгъандан сора аланы аскер намыс бла асырарыкъдыла.

Бу жигитлик-патриотлукъ акцияны бардырыргъа кереклисин да къоруулау министр былтыр декабрьде Владикавказда излеучю отрядланы келечилери бла тюбешиуюнден сора айтхан эди. Акция 30-чу июльда Къабарты-Малкъар Республиканы Элбрус районунда Терс-Къолда башланнганды эмда аны 31-чи августа бошаргъа белгиленнген эди.

Бусагъатда Къуруулау министерствону 80 аскерчиси излеучю отрядлагъа Элбрусда 1942 жылда жоюлгъанланы излергe эм аланы асыраргъа болушадыла. «Аны бла бирге ала таулада аскер хазырлыкъгъа юйренедиле»,-деп чертгендие пресс-службаны бла информацияны управлениясында.

Бизни корр.

Халал жюреклилени себепликлери бла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

БТИ-ни начальниги Хутуйланы Артур, «Роспечатьны» таматасы Отарланы Нина, предпринимательле Елена Адамович, Ольга Батырова, Тамара Бабикова, Геккиланы Аминат, Жашуулланы Альбина да спонсорланы санындадыла. Социальный ишчилеге элледен адамла да иги болуулукъ этедиле. Сёз ючюн, быллымчыла Толгъурланы Магомет бла Рита бал келтиргендиле. Аны кёп сабийли юйюрлеге аш-азыкъ продуктлагъа къошхандыла. Къудайланы Маржан, Этезланы Ахмат бла Айшат, Атмырзаланы Башир, Татьяна Лобик эм башхала керекли затла сатып алып, келтиргенлей турадыла.

Адамланы спонсор болушлукъ этгенлерини хайыры бла жылны биринчи жарымында къартлагъа бла къолайсызлагъа 5690 сом багъасы аш-азыкъ алынгъанды. Ол заманны ичинде социальный болушлукъ 165 адамгъа этилгенди.

Рамазан айгъа аталып, жандаурулукъ акция да бардырылгъанды. Аны кезиюнде 82 аш-азыкъ набор жыйышдырылгъанды. Ала сабийлеге, къартлагъа, къолайсыз юйюрлеге юлешиннгендие.

Районну жамауаты юч минг чакълы тюрлю-тюрлю юс кийимни жыйгъанды. Ала уа таланлыкъ, складха жарашдырылгъандан сора болушлукъ излегенлеге бериледиле. Сёз ючюн, аллай болушлукъ этерлерин тилеп, арт кезиуде бёлюмге 83 адам келгенди.

Солдан онгнга: терк болушлукъ берген бёлюмню ишчилери Элмырзаланы Флюра, Людмила Безладная, Насталаны Любовь, Батырбекланы Аслижан.

Быйылдан башлап терк болушлукъ берген бёлюмде мобильный бригада кюрешеди. Анга уа специалист, социальный ишчи, психолог, медицина ишчи, парикмахер, электрик да киредиле. Бу къауум хакъсыз онеки адамны жумушун жалчытханды. Аланы араларында сакъатла, пенсионерле, урунууну ветеранлары да бардыла.

Бёлюмню коллективи уллу тюйюлдю. Анда специалист Батырбекланы Аслижан, социальный ишчи Элмырзаланы Флюра, медсестра Насталаны Любовь ишлейдиле. Ала кеслерини жумушларын бек иги биледиле эм не заманда да себеплик этерге хазырдыла. Бёлюмню заведующийи Людмила Безладная уа кыыйын жашау болумлагъа тюшгенлегe жан ауртхан, ырысхыларын, заманларын къызгъанмагъан адамланы барысына да ыразылыгъын билдиреди. Аллайланы саны мындан ары кёп бола барлыгъына ийнанады.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

ЖКХ

Тарыгъыулагъа тийишлисича къаралады

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Энергетика, жашау журт-коммунальный мюлк эмда тариф политика министри Кючменланы Тахир айтханнга кёре, бизде тарифле артыгъы бла ёсгенидие деп тарыгъыуна болмагъандыла. Адамланы обращениялары жылны кезиулери бла байламлы боладыла: кюзде бла жаз башында ала жылыу бла жалчытыуну проблемаларыны юсюнлери бла сёлешедиле, жай кезиуде уа кир-кипчикни кетериую юсюнден. Управляющий компанияланы бла юйлени иелерини биргиулерини (ТСЖ) ишлерине тарыгъыула уа къыш, жаз дегеннге кёрамай, дайым болгъанлай турадыла.

Адамла кеслерини ЖКХ-да эркиниклерин къоруулау жаны бла тири болуп башлагъанларын да министр энчи белгиленди. Алайды да, телефоннга сёлешген гражданланы обращениялярына тынгылы къаралдыла, министерствону специалистлери алагъа тийишли жууап бередиле. Битеу ачыкъланнган кемчиликле да мычымай кетериледиле. Министерствону телефону ишчи кюнледе эрттенликде тогъузданн ингирликде алтыгъа дери ишлегенлей турады.

Бизни корр.

ХАЛКЪ АУУЗУНДА ЖЮРЮГЕН ХАПАРЛА

Кёчгюнчюлюк сынагъалагъа компенсация ахча бериллик-миди?

Адамла «Къарачайны» редакциясындан: «Сталинни зулмучу режимини зорлугъу бла бередиле. Кёчгюнчюлюкню азабын чекген халкъланы адамларына компенсация ахча бериледи, деп эшиттенбиз. Ол ачаны алыр кючюн, не этерге, къайды барыргъа керекди?» -деп соргъанлай турадыла.

Бу соруугъа тутхучу жууап табар мурат бла талай республика ведомствогъа сёлешдим. Не кёлсин: «Компенсация ачка» дегенни юсюнден бизге да соргъанлай турадыла. Жамауат организацияла болмасала, ол ишлеп бла къырал органла бир жерде да кюрешмейдиле. Кёчгюнчюлюкге аллай ачка берирге атап арт кезиуде бир тюрлю бир документ чыгъарылмагъанды. Бюгюн къырал экономиканы аллай «чомартлыкъ» этер къарыуу да жокъду», - деген болмаса, бу затны юсюнден къууандырыгъан хапар берген болмады.

- Бир-бир республикалада, кертиси бла да, жалгъан бедиш салынып кёчюкюлгенлени ырысхы-сый къоранчларын къайтарыу халда алагъа компенсация ачка берирдир ючюн кюрешгенле бардыла, - деди «Къарачай - алан халкъ» деген жамауат организацияны таматасы Сабанчуланы Ал. Дж. Бобгимде уа кёчгюнчюлюкню къыйын сынауундан ётгенлеге къайсы санагъатда не этилирге кереклиси кескин кёргюзюлгенди.

Кёчюрюлтен халкълагъа жеттен ырысхы-сый къоранчланы ызларына къайтарыуну юсюнден барсын кюрешден къарачайлыла бир жанында къалгъанларын Малкъар халкъны къартларыны советини таматасы Сабанчуланы И. Дж. да шахар сюдге, республиканы муниципал районларында сюдлеге этлип бередиле. Белгили болгъанына кёре, сюдлеге аллай иске этлип бередиле. Белгили болгъанына кёре, сюдлеге аллай иске этлип бередиле. Белгили санылгъанлагъа ол ишлеп бла кюрешмегени себепли къарачай къартла Страсбургда къаралыргъа бериллик иск къагъыларын, узакъ жол къоратып келип, ол башчыларыгъ этген советге тапдырадыла. Кеслеринден та, Къарачайдан да ариу асыры кёп адам келгенден, аланы къагъытларын алырга жетишалмай, ол кече бир сагъатха дери ишлейди.

Аны себеби къарачай халкъны адам саны малкъар халкъны адам санындан эки къатха кёпдю. Аны юсюне да аллай узакъ жолланы къоратып келгенлени ичинде салуулкъарыз кюлайсызла, хуржунлар жукъала да тюбер ючюн къалмайдыла.

Сыйлы къарт Сабанчы улу, ол затланы эсге алып, Хабланы Руслан-дан къарачайлыланы иск къагъыларын Къарачай-Черкеси кесинде алыр амал этиллигин тилейди. Аны бла бирге ол кеслеринде иск къагъыгъларын берир жер тапмай, бизге келген къарачайлыланы ол жумушларын этмей, ызларына къайтармазлыкъларын да билдиреди.

Хапаргъа кёре, жалгъан бедиш салынып зор бла кёчюрюлгенлени ырысхы-сый къоранчларын къайтарыуну иши Къалмукъда иги къуралгъанды. Ол республикадан билдиргенлерине кёре, исклени типографияда типовой къагъыларын жарашдырып, хар орамда, хар мюйюшде 54 сомдан затыр турадыла. Ол себепден алгъышнгы кёчгюнчюле, алагъа тукъумлары бла ол адреслерин жазып, Элиста-да мюкюл этеди. Ол «Къарачай-алан халкъ» деген организацияны башчысы Хабланы Русланнга жиберген письмосунда жазгъандан, Къарачай-Черкесде бу иш бла киши кюрешмегени себепли къарачай къартла Страсбургда къаралыргъа бериллик иск къагъыларын, узакъ жол къоратып келип, ол башчыларыгъ этген советге тапдырадыла. Кеслеринден та, Къарачайдан да ариу асыры кёп адам келгенден, аланы къагъытларын алырга жетишалмай, ол кече бир сагъатха дери ишлейди.

Аны себеби къарачай халкъны адам саны малкъар халкъны адам санындан эки къатха кёпдю. Аны юсюне да аллай узакъ жолланы къоратып келгенлени ичинде салуулкъарыз кюлайсызла, хуржунлар жукъала да тюбер ючюн къалмайдыла.

Сыйлы къарт Сабанчы улу, ол затланы эсге алып, Хабланы Руслан-дан къарачайлыланы иск къагъыларын Къарачай-Черкеси кесинде алыр амал этиллигин тилейди. Аны бла бирге ол кеслеринде иск къагъыгъларын берир жер тапмай, бизге келген къарачайлыланы ол жумушларын этмей, ызларына къайтармазлыкъларын да билдиреди.

Хапаргъа кёре, жалгъан бедиш салынып зор бла кёчюрюлгенлени ырысхы-сый къоранчларын къайтарыуну иши Къалмукъда иги къуралгъанды. Ол республикадан билдиргенлерине кёре, исклени типографияда типовой къагъыларын жарашдырып, хар орамда, хар мюйюшде 54 сомдан затыр турадыла. Ол себепден алгъышнгы кёчгюнчюле, алагъа тукъумлары бла ол адреслерин жазып, Элиста-да шахар сюдге, республиканы муниципал районларында сюдлеге этлип бередиле. Белгили болгъанына кёре, сюдлеге аллай иске этлип бередиле. Белгили санылгъанлагъа ол ишлеп бла киши кюрешмегени себепли къарачай къартла Страсбургда къаралыргъа бериллик иск къагъыларын, узакъ жол къоратып келип, ол башчыларыгъ этген советге тапдырадыла. Кеслеринден та, Къарачайдан да ариу асыры кёп адам келгенден, аланы къагъытларын алырга жетишалмай, ол кече бир сагъатха дери ишлейди.

Аны себеби къарачай халкъны адам саны малкъар халкъны адам санындан эки къатха кёпдю. Аны юсюне да аллай узакъ жолланы къоратып келгенлени ичинде салуулкъарыз кюлайсызла, хуржунлар жукъала да тюбер ючюн къалмайдыла.

Сыйлы къарт Сабанчы улу, ол затланы эсге алып, Хабланы Руслан-дан къарачайлыланы иск къагъыларын Къарачай-Черкеси кесинде алыр амал этиллигин тилейди. Аны бла бирге ол кеслеринде иск къагъыгъларын берир жер тапмай, бизге келген къарачайлыланы ол жумушларын этмей, ызларына къайтармазлыкъларын да билдиреди.

Хапаргъа кёре, жалгъан бедиш салынып зор бла кёчюрюлгенлени ырысхы-сый къоранчларын къайтарыуну иши Къалмукъда иги къуралгъанды. Ол республикадан билдиргенлерине кёре, исклени типографияда типовой къагъыларын жарашдырып, хар орамда, хар мюйюшде 54 сомдан затыр турадыла. Ол себепден алгъышнгы кёчгюнчюле, алагъа тукъумлары бла ол адреслерин жазып, Элиста-

ХАСАНЛАНЫ Хамид.
«**Къарачай**» газет.
2013 ж., август ай.

Жюрегиме тюшюу

Аты акъылымда, сыфаты кёз аллымда

Булунгудан Аппайланы Магомет (Къаммат) бла Къулийланы Къайсынны эсгерип жазгъан письмосунда халкъыбызны айтхылыкъ уланыны, закий поэтибизни туугъан эгечини юсюнден да сёз барады. Марзиятны уста таный эдим деп баш лагъанды ол кесини хапарын: «1943 жылда Чегем районну узакъ тау эллеринде колхозларыма ёзенде сюргю жерле бередиле. Бизге да 50 гектар жетеди. Анга нартюх сепген эдик. Ол жерни эсебин жюрютюуон а манга буюрадыла.

Ол заманда мени биргеме Къулийланы Назир деген жаш ишлегенди. Марзиятны кёрюгге терк-терк келе эди сабанчы къошха. Бирею бла хапар айтса, хар заманда да Марзият: «Къайсыным ёлмесин!»-деп, къаргъаныр эди.

Мен а ол заманда, таулу къыз жанын къурман этергe хазыр болгъан кимди бу деп, кеси-кесиме кёп керге соргъанма. Алай кёчгюнчюлюкден къайтхынчы аны бла шагъырей болургъа уа Аллах буюрмады.

Къабарты Россейге къошулгъаныны 400-жыллыгъын белгилерге ара шахаргъа баргъанланы саныда мен да болгъанма. Анда тургъан айдан артыкъ заманны ичинде кёпню кёрюрге, белгили адамла бла терк-терк тюбеширге тюшгенди.

Бир жол Къабарты- Малкъардан баргъан артистлени Москвада электровакуум заводда концерт кёргюзтюргe чакъырадыла. Ол кюн анда урунганла ишибизге бек ыразы болгъан эдик. Жыйылгъанла, бизге кьарс уруп, экиюч кере сахнагъа чыгъарадыла. Концертни да бошалгъаны, Къайсынны да жабыуну ёрге кётюрюп, сахнагъа чыкъгъаны. Ол да, бизни жетишимлерибизге асыры къууаннганда, артистени, хар бирин къучакълап, эркелетип, кёп махтау сёз айтхан эди...

Ол такъыйкъада таныдым Къайсынныбызны. Андан бери аны кёз аллымда тутама, атын эркелете жашайма. Ол дуниясы жарыкъ болсун, дейме.

Ахырында былай айтыргъа сюеме. Битеу дуниягъа аты айтылгъан Къайсынны жангыз эгечи Марзиятны юсюнден бир жерде сагъынылмагъаны манга бек къыйын кёрюнеди. Ол алай ариу къылыкълы, намысына сакъ тиширыу эди. Кюле, лакъырда да эте, кёлюбюзню кётюргенди.

Кёчгюнчюлюкню аллында ол Нальчикде окъургъа жибередиле деген эди. Андан сора, 20-чы ёмюрню 60-чы жылларында Бабугентде Эл советни председатели болуп ишлегенинде, анга тюбей-тюбей да тургъанма.

Тюзюн айтсакъ, Марзиятны бла Къайсынны аналары бир, аталары башхады. Закийни атасы Тёбен Чегемде Ёзденлагъа эрге баргъанды. Аны ючюн Къулий улу Жылгы жагъасында туугъанлыкъгъа, жашауну асламысын Тёбен Чегемде ашыргъанды, анда окъугъанды.

Къаладан –алай болса да, Къайсын ёге эгечин ёз эгечича кёргенди, багъалагъанды, аны ючюн къайгъыргъанды. Таулула да эгеч бла къарындашны татлылыкъларыны юсюнден жырла, таурыха эм жомакълада ёмюрледен бери айтылып келгенди. Къайсын бла Марзият да ол жорукъгъа кертичилей къалгъандыла.

Басмагъа **ТЕММОЛАНЫ Мухадин** хазырлагъанды.

Хайырлы юйренууле

Хаталы къуртладан къара дугъумну къалай къорууларгъа боллукъду?

Къара дугъумну таза экология амалла бла заранлы къурт-къумурсхаладан къорууларгъа боллукъмуду? Артыкъда «химияны» хайырланыргъа жарамагъан кезиуледе? Бюгюн биз сизни бир бирден башха тюрлю эки оюм бла шагъырей этерикбиз. Ала, хар затны да эсеплеп, тийишли оноу этерге болушурукъдуда.

Заранчыла топуракъда чыгъадыла

Дугъумну заранчыларына кеси кёз къарамыгъызны им алагъа къажау кюреште табигъат амалланы къалай хайырланырга боллугъуну юсюнден кеси оюмун «Лесные культуры, селекция, урлукчулукъ эм шахарланы жашилендирию» деген устаныкъны илму къуллукчусу, эл мюлк илмуланы кандидаты, дендрология эм табийгъат жерчиликни агротехника курсларыны преподаватели **Ольга Чемарина** да айтханды.

Заранчыла къажау кюреште къаллай амалланы хайырланырга боллугъуну юсюнден кесини оюмун питомникчиликни эм терек бахчачыныкъны Битеуроссей институтуну фитопатология лабораториясыны башчысы, эл мюлк илмуланы доктору, кёп жылланы ичинде жемиш тереклени заранчыларына къажау кюрешни къалай бардырыргъа кереклисин жик-жиги бла айтханды **Ольга Головин** да.

Аны айтханына кёре, дугъум чагъып башлагъанда, гебенекни къуртлары топуракъдан чыгъадыла (ала анда къуртчыкъа кибик болуп къышлайдыла), сора дугъумну юсюнде жумуртхачыкъларын саладыла. Къуртчыкъла айныи баргъан капоплану ашайдыла. Ол кезиуде гебенекле жайылгъанларын ала наныкъны аулагъанлары бла билликсиз. Бир-бирде къуру бир наныкъны угъай, чопну битеу битмени саулай ауларгъа окъуна боллукъду. Къуртла тийген наныкъла башхаладан эсе алгъа бишедиле. Тирлик жыйылыр кезиу жетгенде, къуртла, наныкъладан чыгъып, топуракъгъа киредиле эм гинжичикле боладыла.

Ольга Чемарина - Табигъатны амаллары:

-Наныкъла бише башлагъан кезиуде, бетлери тюрленнген неда ауланнган наныкъланы жыйып, жокъ этерге керекди. Андан сора да, гебенекле учуп кетмезча мадарланы да этигиз. Алай этер ючюн, тюз къар эригенней, юлюкню тюбюн плёнка бла жабадыла, гебенек къуртла аллай тыйгъычладан ёталмайдыла. Аланы 10 сантиметр къалынлыгъы болгъан топуракъ да тыяды. Топуракъны кюзде окъуна къуургъа боллукъду. Жаз башында юлюкне чагъа башлагъанда уа, аланы юслерине къуюлгъан топуракъны да, плёнканы да кетирирге керекди, бизни душманларыбызны душманлары – жыртхыч къурткъумурсхала да топуракъдан чыгъар онг тапсынла деп.

Сергей Головин:

-Терек бахчачылыкъны эм питомниководствону Битеуроссей институтуну фитопатология лабораториясыны башчысы, эл мюлк илмуланы доктору, кёп жылланы ичинде жемиш тереклени эм ныкъ юлюкленни къоруулауну амалларын жарашдырып кюрешген алимди, заранчылагъа къажау кюрешни илму амалла бла бардырыргъа керекди, дейди.

Жарасуз болгъан бутакъланы кетериу эм топуракъны чагалау заранлы гебенекни азайтырга болушса да, бу рекомендацияланы авторлары аланы эсге алмагъанды, нек дегенде 100-200 метр радиусда да болурла дугъум юлюкюле, алада уа аллай къоруулану амалла этиле болмазла деген оюм бла. Аллай болмулада уа биология амалла хайыр берлик тюйюлдюле да, аны ючюн.

Алай эсе, бу заранлы къурткъумурсхалагъа къажау кюреште бек иги амал – пестицидлени хайырланыуду. Аллай дарманланы эки кере себиу дугъумну гебенекледен толусунлай къоруулайды, андан сора да, капол губудан да къорууларыкъды би амал.

Дарманны биринчи кере каполла ачылгъандан сора чачаргъа керекди (былайда Каратени хайырланырга да боллукъду), дарманны экинчи кере уа – каполла чагъар кезиуде (Фуфанон дарманны хайырлансагъыз игиди). Сиз айтылгъан кезиуледе дугъумну къоруулар мадарланы этмесегиз, аллай мадарла этилген жерледе болгъан заранчыла да сизни бахчагъызгъа кёчерикдиле. Быллай болумда биология мадарла да сиз сакълагъанча хайырлы боллукъ тюйюлдюле.

Терек бит (тля)

Терек бит не къадар кыыра барсанг, ол къадар кёп бола барады. Андан сора да, къумурсхаланы бир тюрлюери терек битлени кютедиле. Къыш келсе, аллай къумурсхала терек битлени кеслерини уяларына ташыйдыла, жаз башында да уа къатмагъан бутакъларгъа бла чапыракъларгъа этледиле. Бу заранлы къурт артыкъда жаз башында терк кёбейеди. Терек бит чапыракъланы бурады, алай бла кесине «аш да, юй да» мажарады.

Ольга Чемарина - Табигъат амалла:

-Терек битлени сапын суу бла къыырыргъа неда юслерине суу бюркдюрюп кетирирге боллукъду. Аланы онгланы къурутурукъду татран суу да, картоф башланы, помидорну хансын, къалиярны, соханны къабгъын, сыбызгъылыкъны (одуванчикни), назыны ийнелерин, тютюнню, мыстыкъулакъны сууда бир сутка чакълы бир тутуп, ол суну сепсегиз да, терек битле къуруп кетедиле. Жууаны (къурайны) сууда бир кюн тутуп, ол суну чачсагъыз да къурутурукъсуз терек битни. Чаллыкъда айланнганда, файгъамбар гюлню жыйсагъыз, аны да сууда жибитсегиз, ол суу бла себип да къурутургъа боллукъду терек битни. Чаллыкъда уштакетчиклени не къадар кёп жыйып бахчагъызгъа жиберсегиз, ол да болушурукъду. Зластаглазки деген жутлу гебенекчикле эм аланы къанатланмагъан балачыкълары да болушурукъдула битим битлени къырыргъа. «Здоровый сад эм Экоберин» деген дарман да тереклени, юлюкленни да иги къоруулайды, гомеопатикалы дарманланы дайым хайырланыу да иги къоруулайды тереклени битим битледен. Аллай дарманла себилген битимлеге заранчыла жумуртхачыкъларын да онгсуз болмасала салмайдыла.

Бизни саулугъубузгъа заран келтирмезликлери уа - биопрепаратладыла: бацикол, битоксибациллин эм лепидоцит деген препаратла эм заранлы къуртланы фитоверм деген мантарланы улу суупарыдыла.

Сергей Головин:

-Терек битте къажау кюрешни хайырлылыгъы ол къаллай болумлада бардырырылгъанына кёре болады. Болсада ол амалланы асламысы терек бахчаланы битледен иги къоруулаялмайдыла. Терек битте биологияны амалла бла къажау кюреште хауа болумла да бирде осал, бирде уа иги себеплик этедиле. (Мылылыкъгъа эм ississликге кёре, препаратланы жангылыкъларына эм эскиликлеринде, башха болумлагъа, шартлагъа да кёре.

Алай эсе, терек битте къажау кюреште химияны хайырлансагъыз игиди: Каратени, Фуфанонну, Актелликни, Актараны эм башха аллай дарманланы. Болсада эсигизде тутугъуз-аланы наныкъланы жыярга 30 кюнден аз къалса, хайырланыргъа жарамайды.

Дарманла да жарайдыла

Бу гитче гебенекчик жумуртхачыкъларын тереклени къабукъларыны жарылгъан жерлерине салады, ала болмасала уа – каполлагъа. Алада жумуртхачыкъладан чыкъгъан къуртла, бутакъланы кемирип, алада жолла этип, юлюкню тюбюне дери барадыла, андан а – тамырлагъа дери. Къуртчыкъла этген жолларында неда топуракъда къышлайдыла. Къуртну зараны тийген бутакъла тирликни из бередиле, аз-аздан къуруп кетедиле. Аллай бутакъны кесип къарасагъыз, къуртла этген къара тешикчикни кёрлюксюз.

Ольга Чемарина: **Табигъат амалла**.

-Къуртла тийген бутакъланы таза ёзеклерине дери кесип алып, ол сагъатда окъуна кюйдюрюрге керекди. Къуртла тамырлагъа дери баргъан эселе, юлюкню къазып алып, кюйдюрюгюз.

Сергей Головин - илму амалла бла кюрешигиз:

-Заран тийген бутакъланы кесип кетериу, миялакёз дугъум гебенеклеге къажау кюреще бир кёсек болушлукъ этерикди, болсада ол да сезимли мадар тюйюлдю. Нек дегенде ол гебенек ёзеклери къатмай кашиллей тургъан кезиуде тиеди битимлеге, алай эсе, анга къажау кюреще бек иги - инсектицидлени хайырланыуду, аланы да битим чакъгъанда сора, жаш бутакъна аслам санда ёсген кезиуде себергe керекди.

Ол кезиуде халкъ хайырланыучу мадарла да болушурукъдула терек битге къажау кюреще: тютюн суу неда махорка суу. Ала да толусунлай къыраллыкъдыла терек битлени деп айталлыкъ тюйюлбюз. Алай эсе, Фитоверм деген биологияны дайымы хайырлансагъыз игиди. Ол 2-5 кюнню ичинде юн тийсе жокъ болуп кетеди. Битимлени тынгылы къоруулар ючюн, ол дарманны 5-6 кюнден сора экинчи кере да чачыгъыз.

«**АиФ на даче**» газет.

АВГУСТ КЕНГЕШ

Жыйылгъан сынаугъа таяна, алгъа барыргъа таукелдиле

Бахсан районну культура юйюнде болгъан тёрели август кенгеше билим бериу учреждениялыранда юч жюз чакълы келечи жыйылгъанды. Аны ишине КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну, районну жер-жерли администрациясыны, ветеранланы советини район бёлюмюню келечилери эм журналистле къатышхандыла.

Район администрациясыны башчысы Хасан Сижажев жыйылгъанланы келе тургъан окъуу жылы бла алгъышлагъанды эм бу сферада тюрлениулени юслеринден айтханды. Ол билдиргенгe кёре, конкурс методиканы хайырындан школланы бла сабий садланы арбазларыны кёрюмдюлери бile-биле тюрленнергa. «Жангы окъуу жылда биз дагъыда бек иги школ кабинетни, ашхананы, директорну, устазны эм окъуучуну сайларыкъбыз»,- деп кюшханды ол.

Бахсан районну «Билим бериуню юсюнден» жангы закон бла байламлы планларыны юсюнден а билим бериу управлениясы таматасы Тамара Абрегова билдиргенди. Бу районда 2012-2013 окъуу жылда окъуда кыырал политиканы жашауда бардырыуну юсю бла 30 билим берген учреждение ишлегенди. Алада 10310 сабий билим алгъанды эм юйренгенди. «Районда демография хал игиге айланнганды, алай бла быллтыр биринчи классха 650 сабий келгенди. Быйыл а аланы саны 800-ден асламды»,- деп чертгенди Абрегова.

Докладчы школланы директорларын алышындыгъы бла болумну юсюнден да айттханды. Районну окъуу учреждениялыларна 2-3 жылны ичинде жангы таматала келгендиле. Аладан бир- бирлерини кеслери ишлеген мектепни ырысхы-техника базасын игилендиргe, ЕГЭ-ни результатларын да ахшы кёрюмдюлеге бурургъа къоллардан келгенди.

Кенгешни кезиуонде билим бериую ветеранларын хурметлегендиле, грамотала бла, ыразылыкъ къагъытла бла да саугъалагъандыла. Ала уа жаш усталгъа насихат сёзле, алгъышла айтхандыла. Вузланы тюненеги выпускниклерине ахча премияла да бергендиле.

Окъутуда ишлегенни жангы окъуу жылны башланыуу бла билим бериу эм илму министрни орунбасары Залим Муртазов алгъышлагъанды эм республиканы бу системасына район кёшхан юлюшню юсюнден айтханды. Мында онжети педагог «РФ-ни битеулю билим бериуню сыйлы ишчиси» деген белгиге тийишли болгъанды. Хасан Сижажев бла Тамара Абрегова да аланы санындадыла.

Ызы бла уа Х.Сижажев «Бек иги арбаз» деген район конкурсда хорлагъан школлагъа бла сабий садлагъа 100, 70 эм 50 мингсомлукъ сертификатланы берип къууандыргъанды.

Арина АЛОКОВА
Бахсан районну жер-жерли администрациясыны пресс-службасы.

ЧЫНТТЫ МУРАТЛАРЫН АЧЫКЪЛАУ

«Сирияда хар затны да тамам этсек, Россейге барлыкъбыз адамла ёлтюрюрге деген эдиле манга»

«Комсомольская правда» газетни корреспонденти Дамаскны тутмагъында боевик бла – алгъышнгы новороссийскечи бизнесмен бла тюбешгенди.

Яхья Аль-Хатыбны кёзлеринде атны кёзлерин жалхан шоралагъа ушаш маска. Болум аны къоркъакъ къонгныныча къалтырата эди. Маскадан кёз жашлары тёгюле, къарай эдиле кёзле. Бир ай мындан алда уа 34-жыллыкъ Яхья, новороссийскечи бизнесмен, кесин жигитча жюрюте, Сирияны правительствогъа аскерлерине къажау урушха бек къаты къатышханды. Энди уа тутмакъдан тышына чыгъаргъа жангыз да бир жол барды – ёлюм халда жууапха тартылыу. Андан эсе женгили-жашауну ахырына дери тутмакъда оздуруу.

-Мен Россейде он жыл жашагъанма. Мындан ары да жашар онгум барды. Къатыным Новороссийскеде жашайды. Мен бай адамма. Мени Тартусда, Стамбулда юйюм, виллам, отелим да бардыла,-дегенди къаны, жаны бла сирияны, алай эсе да, орусча уа биолюрмей селешиучю Яхья.

-Да сора сен нек къойдунг да ол ариу мамыр жашауунгу?

-Мени къарындашымдан тугъан жаш кёллендирген эди Сириягъа иш бла байламлы баргъанымда. «Къарачы къырада бола тургъан ишлеге, Асадны низамы не эте эсе да»,-деп. Сора мен да кёллендим адамланы ёлтюрюрге. Алгъа алагъа деп берилген ахчаланы бериучю эдим.

-Къайдан бериле эди ахча?

-Сауд Аравиядан, Кувейтден. Аланы бериучю эдим тийишли адамлагъа. Андан сора уа батальонну командирини орунбасары болгъан эдим.

-Андан ары борчунг а къаллай эди?

-Чеченден, Дагъыстандан, Узбекистандан кёп адам келе эди. Мен аланы болумла бла шагъырей этиучю эдим.

-Ала не тукъум адамла эдиле? Аланы къалай кёллендиредине?

-Жаш адамладыла – 27-30-жыллыкъла. Къырыкъ жыллыкъла да тюбеучюдюле. Россейге да келиучюдюле аллайла. Алагъа видеола кёргюзтедиле, окъугъуз деп китапла бередиле. Сирияда бола тургъан ишлени юслеринден хапар айтадыла. Ахча бередиле, урушха барыгъыз деп.

-Къаллай бирер?

-Бирде беш минг доллар, бирде уа – андан аз.

-Аланы адамланы жаланда Сирияда ёлтюрюгюз депми чакъырадыла?

-Сирияда хар затны да тамам этсек, Россейге барлыкъбыз, адамла ёлтюрюрге. Сора Америкагъа, Великобританиягъа.

-Сен Россейде кёп жыл жашагъанса. Сени къатынынг, шуёхларынг да андадыла. Сен ангыларымы эдинг да ала муслийманла болмагъанлары ючюн аланы ёлтюрюрге барлыгъынгы?

-Кеч ангылагъан эдим.

-Не заманда ангылагъан эдинг?

-Урушха, къатышхандан сора ай озуп, Вера (къатыны) сёлешип, тилейме къайт (жилян), урушха къатышма,-деген эди. Сен кетгенг, сени да ёлтюрлюкбюз, юйюрюнгю да къырлыкъбыз, деген эдиле. Кертиси бла, мында адам ийнанмазча мурдарлыкъ ишле бола кёреме. Боевикленни ачыгъы болмаса, ала эшиклени уатып, юйлеге кирип, адамланы ёлтюредиле, болгъанны тонайдыла. Адамланы урлайдыла. Ала бара тургъан адамны да ёлтюредиле. Ала битеу юйюрню къыргъанларын да кёргенме.

-Сен кесинг а аллай мурдарлыкъ ишлеге къатышханмыса?

-Хау. Дамаск шахарны тийресинде.

-Ол тийреде жашагъанла сизни жанлымы эдиле?

-Бир-бирле, хау.

-Джихадха барыргъа кёлленнген жашлагъа не айтырга сюесе?

Яхья, кёз жашлары тёгюле тургъан кёзлерин маска бла жабады, жангыдан къатырап башлайды. Камергъа дери - кысыча жолоучулукъ. Эшикни кирити этилегнини таушу. Тутмакъны ийисли хауасы.

Манга деп камераны гитче терезечигин ачадыла. Яхья хатынына не зат эсе да берирге сюеди деп.

-Вера, кеч мени, дейди ол, кёз жашлары тёгюле...

Дамаск.
«**Комсомольская правда**» газет.

Тутмакъда террористлени кёзлерин тери къапла бла жабадыла. Ол халда кёчюредиле бир камерадан башхасына да.

Окъуучубуз кёлге келгенин айтады

Саулукъну багъасы – жашауду

Адам, асламысында, жаш, къарыулу, субай заманында ёмюрде да алайлай турлукъ сунуп, къолумдан не этерге да келеди деп, кёп этмезлик ишин этеди: къарыуун аялу жюрютмейди, саулугъуна уллу кёллю болады. Алай къыркъ – элли жыл толгъанда уа, оздургъан кемчиликлери кеслерин билдирип башлайдыла. Адам энтта да эс жыймайды, ишы кёп чыгъа баргъаны сайын, кесине

Ирина Марзоева саусузгъа къарайды.

бакъдырыргъа, саулугъуна къаратыргъа заман табылмайды да, аруруу теннге кете, хорлап къояды. Юйюрю жетгенден соргъа, энди бир солуюм дегенде уа, кеч болады, «Ёлмесенг да, къартдамы болмаза?» деген нарт сёзге ие бола, борбайларына таянады.

Мен бу сёзлени кёп азап сынагъан, кеси къол къыйыны бла жашагъан, юй ишлеген, мюлк жюрюттен, не ауур ишден да артха тура билмеген, таулу халкъны чынтты адамлыкъгъа тийишли къауумуну юсюнден айтама. Не ючюн? Бизни улу къыралыбызны бек узакъ жерлеринден бери хар жылдан келип, адамла саулукъларына бакъдырадыла, минерал сууларыбыздан ваннала аладыла, гараларыбыздан ичип, зауукълукъ табадыла. Биз а бу сейирлик табиигъатыбызны байлыгъы бла хайыранналмайбыз, кесибизге бакъдырмайбыз, бир айгъа, эки ийыкъгъа окъуна солуп, кеси саулугъубузну сакълаялмаибыз.

Мен кесим сынамасам, бу затланы айта турлукъ тюйюл эдим. Манга къызым бла бирге эки ийыкъны ичинде Долинскде «Голубые елиде» солургъа тюшгенди. Ары дери да санаторийледе бола тургъанма, алай бу жолча ыразылыкъ сынамагъанма. Бир сёз бла айтханда, мында ишлеген таматаладан башлап медперсоналгъа, жумушчу адамлагъа дери солугъанланы кереклерин, жумушларын быллай зууаллылыкъ бла толтургъан кёрмегенме.

Жашауда болуучусуча, хар ишни болуму аны башчысына кёре, борчун иги билгенине эм усталыгъына кёре болады. Аны себепли, бу ишни биринчи кюнден башлап, улуу къыйын салгъан уста врачны - Князланы Шаманны, тамата доктору юсюнден энчи айтыргъа сюеме. Аны иш чемерлиги, бийик хунери, адамланы саулукъларын жалчытыуда иш кёллюлюгю санаторийни хар мюйюшюнде, ичинде да кёрюнюп турады.

Тышындан къарагъанда окъуна, беш къатлы юйню башына жеттен кёк назы тереклеге сейир этесе, ала субай къызла кибик, кёзюнгю, кёлюнгю да жарытадыла. Аланы ариу назы ийислери санынгы тирилтеди, ол хычыуун хауадан бютюнда терен солургъунг келеди.Ол ариу тереклени орталарында тахталада кёп тюрлю ариу гюлле ёседиле. Арбазында уллу фонтан хауаны жангыртады, аны тёгерегинде олтурун солургъа жарагъан шинтикле, унамасанг, гыллаучала окъуна бардыла.

Солугъанланы асламысы бу къудуретни ичинде сурат алдырадыла, ариу табиигъатны кёрюмдюлери бла ёхтемленедиле. Быллай тамашалыкъны ичинде бир кюн окъуна жашагъанны саулукъгъа уллу магъанасы барды, хар жерде да кирсизлик, ариулукъ, адамны кёлюн кётюредиле.

Санаторийни ичи уа бютюнда ариуду: киргеннинглей, мрамор бла жасалгъан уллу зал, андан ары узун коридорла, къатапа кюйюзле салынып. Солугъанла тургъан отулада хар кереклери биргелерине.

Мында дагъыда бир энчилик – процедураланы алыр ючюн, эшикге чыкъмайса, бир юйню ичинде барысын да тамам этесе. Лазерден, ультразвукдан, балчыкъ

дарманладан башлап, йодобром, минерал суула, ингаляция, массаж, дагъыда башха тюрлю багъыула адамланы саулукъларына иги себеллик этедиле. Мында битеу аруулагъа багъар ючюн, бусагъатдагъы, жангы медицина аппаратланы хайырланадыла.

Адамлары уа? Халал жюреклери бери бирге жашагъанча, къысха заманнга шуёх болуп къаласа. Бек аламатды кеси саулугъунгу къоркъмай биреуге ишанып бакъдырыу.

Ала кеслери да насыплыдыла. Бу санаторийде хайырлы, ишлерине уллу кёллю болмагъанла. Ала бла ёмюрден бери бирге жашагъанча, къысха заманнга шуёх болуп къаласа. Бек аламатды кеси саулугъунгу къоркъмай биреуге ишанып бакъдырыу.

Ала кеслери да насыплыдыла. Бу санаторийде хайырлы, къууанч халда ишлерге битеу онгла къуралгъандыла: хар бири кесини усталыгъына кёре, тынч, къыйналмай, низамны бузмай кюрешеди. Мени акъылыма кёре, бу болум, бек биринчиден, учреждениялы таматаларны ишни къурай билгенлерини юлгюсюдю.

Аш-суу бла жалчытханланы юслеринден айтмай къойсакъ, сурат толу болмаз эди. Аланы ишлери да бийик багъагъа тийишлиди. Азыкълары татыулуду, хар жолдан экология жаны бла таза продуктладан жангыларын этедиле: балдан, жаудан, кёгетден стол толу ашарыкъ барды. Бёш-алты тюрлю ашарыкъдан хар кимге нени сюйгенине, сайлагъанына

Князланы Шаман.

генлерини юлгюсюдю.

Бу къыйын заманда бизни жашаувузда адамланы излемлерин толтургъан быллай санаторийде ишлеген Князланы Шаманнга, Къушхова Татьянагъа эм битеу медицина персоналгъа бла жумушчу къауумгъа жюрегими терининден ыспас этеме эм ыразылыгъымы билдиреме! Ала узакъ ёмюрлю болсунла, жашаулары къууанчдан, жюреклери насыпдан толсун!

Саулукъну багъасы уа ахча тюйюлдю – жашауду. Битеу халкъыма ырахат жашау Аллах версин!

ЖАРАШУУЛАНЫ Зайнаф, РСФСР-ни школуну сыйлы устазы, 15-чи август 20013 ж.

Футбол

Чабыуулланы ахырына жетдиралмагъандыла

Футболну миллет лигасыны 10-чу турунда Нальчикни «Спартагы» кеси майданында Владивостокну «Луч-Энергиясы» бла тюбешгенди. Жарсыгъа, бу жол да спортчуларбызы къараучуланы жетишим болдуруп къуандырмагъандыла. Командабыз ахыр юч оюнда жаланда эки очко алгъанды эмда турнир таблицада къоркъуулу жерде тохтай тебиргенди.

Бу матчда да спартакчыла, жютю атакала къурап, чабыууллукъ этюр ючюн къалмагъандыла. Алай аланы чеклерине жетдирирге ахырында, къалай эсе да, къолларындан келалмайды. Къараучула да оюнну эсеби бла ыразы болмагъанларын ачыкъ билдиргендиле.

Биз а, мындан арысында командабызны баш тренери **Тимур Шипшев**, битеу жиберилген кемчиликледен тюз оюм этип, жашланы да хорламлагъа кёллендирип, турнир таблицада болумларын игилендирирле деп ышанабыз.

ПРЕСС - КОНФЕРЕНЦИЯ:

«Луч-Энергияны» баш тренери **Александр Григорян** Нальчикде юч очко алгъанларына къууанганды, спартакчыланы кёп

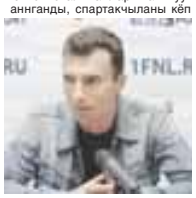

тюрлю комбинациялы оюнларын жаратханын да жашырмай айтханды.

- Сизни команда Кавказда бардыргъан ахыр юч оюнда жети очко алгъанды. Ол иги кёрюмдюню не бла болдуралгъансыз?

- Ол мен Кавказда ёсгеним ючюн болур. Мында оюнланы бек сюеме, не ючлю клубдан да къызмайма, футболчуланы да алай кёллендирдиме.

Матчны юсюнден айтханда уа, бу хорлам бизге тынч келмегенди. Ангылайма, бюгюнлюкде Шипшевге тынч болмагъанын. Ол мындан арысында, жетишимле болдуруп, стадионнгга келген къараучуланы къууандыра турур деригим келеди.

«Спартак-Нальчикни» баш тренери уа команданы футболчулары тогъузунчу турда Хабаровскеде бардырылгъан тюбешиуде бек арыгъанларын эм андан сора бу тюбешиуге тийишлисича хазыралнамагъанларын айтханды.

-Бу матчны юсюнден а майданда сиз кёрген оюндан сора бир зат да къошаргъа сюймейме. Эсеп болмагъан жерде нени белгилейим, -дегенди ол.

-Иги ойнап тургъан Гошоковну бла Короновну не хыйсапдан алышханыгъызны ангыламаллыкъмысыз?

- Ала экиси да бек арыгъан эдиле. Биринчи тайм аны кёргюзтгенди. Къонакъланы къабакъ эшиклерини аллярында бир-эки кере къоркъуу кезиуле да болдуралгъанбыз. Алай аланы тап хайыранналмагъанбыз. Ма аны ючюн къытдыргъанбыз.

Матчда бу футболчула ойнагъандыла: **«Спартак-Нальчик»**: Цыган (Степанов, 83), Гарбуз, Тимошин, Засеев, Овсиенко, Шаваев, Руа, Коронов (Рухаиа, 63), Гошоков (Медведев, 69), Аверьянов (Сирадзэ, 46), Буйтраго.

«Луч-Энергия»: Штанько, Романович, Колычев, Могилевский, Соловей, Гриднев, Кудряшов (Клопков, 59), Кренделев, Пономаренко (Киселёв, 90+), Кацаев (Романенко, 55), Тихоновецкий (Михалёв, 41).Толпаны Кудряшов (12), Буйтраго (50), Гриднев (77), Михалев (90) ургъандыла.

Сары карточкаланы Руа, Пономаренко, Колычев, Кудряшов, Сирадзэ, Клопков, Соловей алгъандыла.

Чемпионатда башха командала былай ойнагъандыла: СКА-Энергия-Газовик Ор 2:0, Енисей-Шинник 1:1, Сибирь-Химик Дз 2:0, Мордовия-Ангушт 3:0, Динамо СПб-Уфа 2:0, Арсенал Т -Нефтехимик 2:1, Салют Бл-Балтика 2:1, Торпедо М-Алания 2:0.

Келир оюнну «Спартак» 28-чи августда Оренбургда ол жерли «Газовик» бла бардырлыкъды.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Чемпионатны 10-чу турдан сора турнир таблицасы

Командала	О.	Къ.	Тб	Х.	Т.	О.
1 Арсенал Т	10	8	2	0	24–7	26
2 Мордовия	10	7	0	3	21–11	21
3 Алания	9	5	2	2	9–7	17
4 Уфа	9	5	1	3	11–8	16
5 Шинник	10	4	4	2	10–9	16
6 СКА-Энергия	10	4	4	2	9–9	16
7 Газовик Ор	10	3	5	2	11–10	14
8 Салют Бл	9	3	4	2	9–5	13
9 Динамо СПб	10	3	3	4	8–10	12
10 Химик Дз	9	3	3	3	6–10	12
11 Сибирь	10	3	3	4	11–12	12
12 Балтика	9	3	3	3	9–9	12
13 Ротор	9	3	3	3	11–7	12
14 Луч-Энергия	9	3	2	4	6–5	11
15 Енисей	10	2	4	4	9–16	10
16 Торпедо М	10	2	3	5	8–10	9
17 Спартак Нч	9	1	5	3	6–11	8
18 Нефтехимик	9	0	4	5	5–11	4
19 Ангушт	9	0	1	8	4–20	1

Басма

Китаплары - «Россейни культурасы» деген программада

Россей Федерацияны «Россейни культурасы» (2012-2018 жыллада) федеральный целевой программасыны бегиминде айтылгъаннга кёре, Басманы эм СМИ-лени федеральный агентствосу (Роспечать) 2013 жылда чыгъарыкъ социальный магъанасы боллукъ литературагъа федеральный бюджетден болушлукъ этиллик программасына заявкаланы алып башлагъанын билдирген эди. Аны жарашдыра, аслам эс аланы идея-художествелу жанрларына, биогюннгю проблемаланы ачыкълауугъа, кесин жашауда толу ачыкълаялларыкъ адамны ёсдюрюуге бурулгъанды.

Мария бла Виктор Котляровланы «Кавказ» атлы белгили сериялярыны томлары ары биринчи кере киргендине. Аны чеклеринде «Географические объекты и названия», «История, народы, обычаи», «Европейские дневники XIII – XVIII веков», «Адаты горских народов», «Культы, легенды, предания», «Племена, нравы, язык», «Край гордой красоты», «Закон и обычай» деген эм башха китапла чыкъгъандыла. Энди былагъа «В плену у горцев» деген экитомлукъ къошуллукъду. Алагъа ахча федеральный бюджетден берилликди.

Бу Нальчикчилени гитче китап басмаларыны биринчи иншишими тюйюлдю, анда жаланда алты адам ишлейди. Ол, халкъла аралы эришиулеге къатышып, атын айтдыргъанды. Аланы изданиялярын Миланда баргъан кёрмючде кёргендиле, энди Белградха барлыкъдыла.

Битеуроссей эришиуде да Котляровланы «Кабардино-Балкария: Заповедная страна» эм «Черкесы: воины и мастера» деген суратладан къуралгъан альбомлары бла «Кавказ» атлы сериясны тёрт тому саугъаланнгандыла. Ала АСКИ конкурсда «Жылны эм иги китаплары» деген эришиуде «Лучшая книга, способствующая развитию регионов России» деген номинацияда дипломантла болгъандыла.

КъМР- ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

БИЛДИРИУ

Малкъарны Россейге къошулгъанына аталгъан байрамгъа хош келигиз!

Къабарты-Малкъар Республиканы Культура, Асламлы информация органла, жамауат эм дин организацияла жаны бла министерстволары, «Алан» жамауат организация Малкъар Россейге кеси ыразылыгъы бла къошулгъанлы 186-жылыгъына жоралап, байрам къурайдыла. Аны концерт программасына республиканы атлары кенг белгили жырчыла, той-оюн коллективле да тири къатышырыкъдыла.

Къууанчлы иш **30-чу августда 18 сагъатда** Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрда боллукъду. Анга келирге сюйгенлеге театры эшиклери ачыкъдыла. Концертден сора элледе жашагъанланы автобусла элтирикдиле. Малкъарны Россейге къошулгъанына аталгъан байрамгъа хош келигиз!

Къурау комитет.

Ичичилик

Кеф водительле жамауатха къоркъуулудула

РФ-ни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны Следствие бёлюмю гражданин М.-ни Россей Федерациясыны Уголовный кодексини 264-чю статьясыны 1-чи кесегине кёре этилген аманлыкъ ишине къарап бошагъанды. Ол 2012 жылда ноябрьде, кече сагъат 11-де кеф болуп тургъанлай «Даймлер-Бенц 230» автомашинаны сюрюп бара болгъанды. Аны ичинде уа пассажир А. да бар эди.

Водитель Акъ-Суудан Марко Вовчок орам бла Канукоев орам таба келе, 25-чи номерли юйню къатында Россей Федерациясыны жолда жюрюуню жорукъларыны бир ненча пунктуна уллу бузукълукъ этип, бара тургъан жолундан тайып, тротуаргъа чыгъып, алайда терекге тийип тохтагъанды. Бу аварияда автомашинада болгъан А. пассажир къыяу тапханды. Сюд-медицина экспертизагъа тийишлиликде ол адамны жан сюеги сыннганды. Алай бла ол ишлерге къолундан келмезча, саулугъуна заран тюшгенди.

Бусагъатда кеф болуп автомашина жюрютгенле жамауатха уллу къоркъуу саладыла. Аллайлагъа къажау къаты кюреширге кереклиси кюнден-кюннге бекден-бек кёзге кёрюнеди. Кеф водительге жолда жюрюуню жорукълары бир тыйгъыч да тюйюлдюле. Аны себепли РФ-ни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны 1-чи следствие бёлюмю гражданла ичги ичип рульгъа олтурмазларын тилейди. Ана бла биргe уа аллайладан излем къаты суралларгъын эсгертеди.

ЧЕЧЕНЛАНЫ А., РФ-ни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны Следствие Управлениясыны 1-чи следствие бёлюмюню тамата следователи, юстициялы капитаны.

КъМР-ни прокуратурасыны, Россей Федерацияны Следствие комитетини Москвада Баш следствие управлениясыны,Россейни МВД-сыны Москва шахар управлениясыны кеси къоркъуусузлугъуну управлениясыны,Россейни ФСБ-сыны Москвада эмда Москва областъда управлениялярыны, Москва жашарны Юг административ округуну префектурасыны,Россейни МВД-сыны Москва шахар управлениясыны Юг административ округда УВД-сыны, Москва шахарны Юг административ округуну прокуратурасыны, Къарачай-Черкес Республиканы прокуратурасыны коллективлери, Россейни халкъ арстисти, композитор Аслан Нехай, РФ-ни Федеральный Жыйылыуну Федерация Советини члени М.К.Хапсироков Къабарты-Малкъар Республиканы прокороруну биринчи орунбасары **ЖЕККЕЛАНЫ Махмутну жашы Аллахбердиге**, аны жашыны ажымлы ёлгенине бушуу этип, къайгъы сёз бередиле.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары),
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).
ТЕКУЛАНЫ Хауа, (жамауат политика бёлюмюню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68, 42-24-02.
Экономика бёлюм - 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - 40-93-39, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилманчла бёлюм - 47-31-28.
Сурат алыучу - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени илерине тандыру ючюн КъМР-ни почта связьны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Улбашланы Мурат - дежурный редактор;
Кетенчланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Акушланы Феруза (1, 2-чи бетле), Зезаланы Лида (3, 4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2660 экз. Заказ № 2194

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru